

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.08.2020, sp. zn. 8 Tdo 647/2020, ECLI:CZ:NS:2020:8.TDO.647.2020.1

Číslo: 1B/2021

Právní věta: I. Ustanovení § 158d odst. 3 tr. ř. neupravuje zvláštní, speciální institut v podobě sledování uskutečněného na základě předchozího povolení soudce, ale pouze klade náročnější podmínky na povolovací proces sledování, při kterém mají být pořizovány záznamy ve smyslu § 158d odst. 2 tr. ř. v případech, kdy má být sledováním zasaženo do vyjmenovaných základních lidských práv a svobod (příčemž může jít o práva či svobody i jiné než sledované osoby). Účelem ustanovení § 158d odst. 10 tr. ř. není nic jiného než s odkazem na ustanovení § 158d odst. 2 tr. ř. zdůraznit, že v jiné věci lze použít za předpokladů zde uvedených jako důkazní prostředek záznam pořízený při sledování a připojený protokol. Záznamy o sledování osob a věci uvedené v § 158d odst. 2 tr. ř. a připojené protokoly tedy lze použít jako důkazní prostředky i v jiné trestní věci, než je ta, v níž bylo povoleno sledování, je-li i v této věci vedeno řízení o úmyslném trestném činu nebo souhlasí-li s tím osoba, do jejíž práv a svobod bylo sledováním zasahováno (§ 158d odst. 10 tr. ř.). To platí jak v případech, kdy bylo sledování povoleno státním zástupcem (§ 158d odst. 2 tr. ř.), tak i tehdy, kdy bylo sledování povoleno soudcem (§ 158d odst. 3 tr. ř.). V případech sledování povoleného soudcem, při němž se zasahuje do nedotknutelnosti obydlí nebo jiných práv uvedených v § 158d odst. 3 tr. ř., je však třeba přípustnost takového důkazního prostředku v jiné věci posuzovat s ohledem na zásadu proporcionality a s respektem k právu na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí ve smyslu čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Přitom je nutno zejména přihlídnout k intenzitě zásahu do práv uvedených v § 158d odst. 3 tr. ř. a k závažnosti trestného činu, o němž se vede řízení v jiné trestní věci. II. Je-li jediná fyzická osoba, která je jinak oprávněna činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení (§ 34 odst. 1 t. o. p. o.), vyloučena podle § 34 odst. 4 věty první t. o. p. o. z provádění těchto úkonů proto, že je ve stejné trestní věci obviněna, toto vyloučení se nevztahuje na volbu zmocněnce k vykonávání úkonů za právnickou osobu v trestním řízení podle § 34 odst. 2 t. o. p. o., jestliže zde není konkrétní riziko, že by taková volba byla učiněna proto, aby poškodila právnickou osobu či aby se na její úkor fyzická osoba zvýhodnila v trestním řízení. Institut opatrovníka právnické osoby v trestním řízení podle § 34 odst. 5 t. o. p. o. je subsidiární povahy a měl by být využíván jen jako krajní prostředek, neboť vždy představuje zásah do práva právnické osoby na obhajobu v trestním řízení a ten musí být proporcionální vzhledem k účelu, který sleduje.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.08.2020

Spisová značka: 8 Tdo 647/2020

Číslo rozhodnutí: 1B

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Důkaz, Opatrovník, Právnická osoba, Právo na spravedlivé soudní řízení, Provádění důkazů, Sledování, Zmocněnec

Předpisy: čl. 10 předpisu č. 23/1991Sb.
čl. 7 předpisu č. 23/1991Sb.
§ 158d odst. 10 tr. ř.
§ 158d odst. 2 tr. ř.
§ 158d odst. 3 tr. ř.
§ 34 odst. 2 předpisu č. 418/2011Sb.
§ 34 odst. 4 předpisu č. 418/2011Sb.
§ 34 odst. 5 předpisu č. 418/2011Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněných J. B., J. D. a J. K. a podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř. odmítl dovolání obviněného Z. V., podaná proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 5 To 30/2018, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně pod sp. zn. 61 T 12/2015. Dále Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněných právnických osob – obchodních společností C. a S. H. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 5 To 30/2018, a rozsudek Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 14. 2. 2018, sp. zn. 61 T 12/2015, v části týkající se těchto obviněných právnických osob. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil současně také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené části rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Krajskému soudu v Brně – pobočce ve Zlíně, aby věc obviněných právnických osob – obchodních společností C. a S. H. v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 14. 2. 2018, sp. zn. 61 T 12/2015, byli obviněni J. B., J. D., J. K. a Z. V. uznáni vinnými zločinem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, spáchaným ve spolupachatelství podle § 23 tr. zákoníku, za který jim byly uloženy tresty specifikované ve výroku citovaného rozsudku. Týmž rozsudkem byly odsouzeny i obviněné právnické osoby – obchodní společnosti P. a S. H. (dále jen „právnické osoby P. a S. H.“) za zločin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), c) tr. zákoníku, spáchaný ve spolupachatelství podle § 23 tr. zákoníku, a právnická osoba – obchodní společnost C. (dále jen právnická osoba „C.“) za zločin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, spáchaný ve spolupachatelství podle § 23 tr. zákoníku, a byly jim za to uloženy tresty.

2. Citovaný rozsudek napadli obviněni J. B., J. D., J. K., Z. V., obviněné právnické osoby P. a S. H. a státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočky ve Zlíně odvoláními. Rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 5 To 30/2018, byl rozsudek soudu prvního stupně podle § 258 odst. 1 písm. b), d), e), odst. 2 tr. ř. částečně zrušen, a to ohledně obviněných J. B., J. D. a Z. V. ve výroci o trestech odnětí svobody a způsobu jejich výkonu a ohledně obviněné právnické osoby C. ve výroku o trestu propadnutí věci, a podle § 259 odst. 3 tr. ř. bylo znovu rozhodnuto trestech těchto obviněných. Podle § 256 tr. ř. byla odvolání obviněných J. K. a právnických osob P. a S. H. a odvolání státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočky ve Zlíně podaná ohledně obviněného J. B. a obviněných právnických osob P. a S. H. zamítnuta.

II. Dovolání a vyjádření k nim

3. Proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 5 To 30/2018, podali obvinění J. B., J. D., J. K., Z. V. a obviněné právnické osoby C. a S. H. prostřednictvím svých obhájců v zákonné lhůtě dovolání.

4. Obvinění J. K. a Z. V. a obviněné právnické osoby C. a S. H. podali společná dovolání, v nichž odkázali na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a vytkli, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotně právním posouzení a že byla porušena jejich práva garantovaná Listinou základních práv a svobod, zejména pak právo na spravedlivý proces, resp. právo na zákonného soudce a na soudní ochranu. K tvrzenému porušení práva na soudní ochranu obviněné právnické osoby uvedly, že Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. 5 To 16/2016, odmítl jejich odvolání jako podaná neoprávněnou osobou (takto se pokusil zabránit jejich zastupování zvoleným obhájcem) a poučil je o právu podat dovolání. Obě právnické osoby toho využily, avšak dosud nebylo rozhodnuto o jejich mimořádném opravném prostředku z důvodu pochybení soudů nižších stupňů, které nepředložily podané dovolání Nejvyššímu soudu.

5. Obviněný Z. K. mimo jiné vytkl, že soudy nižších stupňů provedly procesně nepoužitelné důkazy tzv. prostorovými odposlechy podle § 158d tr. ř. Ty lze podle § 158d odst. 3 tr. ř. provést jen s předchozím souhlasem soudce, přičemž součástí spisového materiálu není žádný takový souhlas a nelze objektivně zjistit, v jaké trestní věci byly tyto prostorové odposlechy pořízeny. Z toho, že odposlechy telekomunikačního provozu byly pořízeny v jiné trestní věci (akce kamiony), se lze domnívat, že i tzv. prostorové odposlechy byly pořízeny v jiné trestní věci, a proto jsou ve smyslu § 158d odst. 10 tr. ř. pro posuzované trestní řízení procesně nepoužitelné.

6. Státní zástupce ve vyjádření k dovoláním obviněných konstatoval, že dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. ani žádnému jinému důvodu dovolání neodpovídají námitky procesního charakteru, zejména ty, jimiž napadají zákonnost opatření a provedení vybraných důkazních prostředků. Odvolací soud se přitom ve svém rozhodnutí bezezbytku vypořádal i s námitkami obviněného Z. V., prostřednictvím kterých zpochybňoval možnost použít záznamy o sledování osob a věcí povoleném podle § 158d odst. 3 tr. ř. Přitom bylo vyloučeno, že by trestní věc obviněného byla jinou věcí než tou, v níž bylo provedeno sledování. Jen teoreticky lze tedy uvést, že výklad o naprosté nepoužitelnosti záznamu pořízeného při sledování podle § 158d odst. 3 tr. ř., který byl ve zjevném protipólu vůči značně široké použitelnosti záznamu pořízeného při sledování podle § 158d odst. 2 tr. ř., byl v odborné literatuře překonán. Správným a logickým vyústěním je, že v § 158d odst. 10 tr. ř. je odkaz na odstavce 2 vztážen k podmínce pořizování zvukových, obrazových nebo jiných záznamů. Omezení v § 158d odst. 10 tr. ř. se pak musí týkat jak záznamů pořízených při sledování, které bylo povoleno státním zástupcem, tak záznamů pořízených při sledování povoleným soudcem. Státní zástupce nepřisvědčil ani procesní námitce, že v případě obviněných právnických osob C. a S. H. došlo k porušení jejich práva na spravedlivý proces, neboť nebylo rozhodnuto o jejich mimořádném opravném prostředku, který podaly proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. 5 To 16/2016.

7. Státní zástupce závěrem navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněné J. K. jako dovolání zjevně neopodstatněné, podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. odmítl dovolání obviněného Z. V. a obviněné právnické osoby S. H. jako dovolání podaná z jiného důvodu, než je uveden v § 265b tr. ř., a podle § 265i odst. 1 písm. a) tr. ř. odmítl dovolání obviněné právnické osoby C. jako dovolání nepřipustné.

III.

Posouzení důvodnosti dovolání

8. Nejvyšší soud po projednání věci dospěl mimo jiné k následujícím závěrům.

III./1. K použitelnosti záznamů ze sledování v jiné věci

9. Obviněný Z. V. v samostatně podaném dovolání zpochybnil zákonnost provedení důkazu záznamem z tzv. prostorových odposlechů a označil tento důkaz za procesně nepoužitelný. Měl za to, že ač lze prostorové odposlechy podle § 158d odst. 3 tr. ř. provést jen s předchozím souhlasem soudce, součástí spisového materiálu není žádný takový souhlas. Nelze tak zjistit, v jaké trestní věci byly pořízeny tzv. prostorové odposlechy. Lze se domnívat, že byly stejně jako odposlechy telekomunikačního provozu pořízeny v jiné trestní věci, a jsou proto procesně nepoužitelné, neboť v jiné trestní věci, než je ta, v níž bylo sledování povoleno, lze použít jen záznam pořízený při sledování podle § 158d odst. 2 tr. ř.

10. Třebaže tuto ryze procesní námitku nelze podřadit pod důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je namístě poznamenat, že se jí poměrně pečlivě zabýval odvolací soud v odůvodnění napadeného rozsudku a závěry, k nimž dospěl, sdílí i dovolací soud. Obviněný v tomto stadiu řízení – na rozdíl od odvolacích námitek, zpochybnil i splnění formálních předpokladů sledování ve smyslu § 158d odst. 3 tr. ř. a tvrdil, že součástí spisového materiálu není „předchozí souhlas soudce“. Výhrady obviněného však nejsou opodstatněné.

11. Odvolací soud především správně upozornil, že všechny formy sledování osob a věcí prováděné podle § 158d tr. ř. představují tzv. operativně pátrací prostředky, které nauka obecně charakterizuje tak, že používání operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Podle § 158d odst. 1 tr. ř. se sledováním osob a věcí (dále jen „sledování“) rozumí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky. Pokud policejní orgán při sledování zjistí, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam s obsahem této komunikace zničit a poznatky, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít. Sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, lze podle § 158d odst. 2 tr. ř. uskutečnit pouze na základě písemného povolení státního zástupce. Pokud má být sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků, lze je podle § 158d odst. 3 tr. ř. uskutečnit jen na základě předchozího povolení soudce (nikoliv s předchozím souhlasem soudce, jak se mylně domníval obviněný Z. V.). Při vstupu do obydlí nesmějí být provedeny žádné jiné úkony než takové, které směřují k umístění technických prostředků.

12. Lze tedy shrnout, že ustanovení § 158d tr. ř. upravuje sledování následovně: a) obecné sledování osob a věcí podle odstavce 1, aniž by o něm byly pořizovány záznamy uvedené v odstavci 2 nebo aniž by šlo o případy upravené v odstavci 3, přičemž ustanovení § 158d odst. 1 tr. ř. upravuje i obecné podmínky a charakteristiku sledování, b) sledování podle odstavce 2, při kterém jsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy ve smyslu § 158b odst. 3 tr. ř., tedy záznamy pomocí technického zařízení o průběhu samotného úkonu, tj. v průběhu jeho provádění, c) sledování podle odstavce 3, které zasahuje do některých ústavně chráněných práv a svobod občanů [nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství a tajemství jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí, přičemž lze dovodit, že o případ podle písmena c) jde i tehdy, zasahuje-li se i do nedotknutelnosti jiných prostor a pozemků]. Sledování (ve všech typech) lze uskutečnit jen v trestním řízení vedeném o úmyslném trestném činu (viz § 158b odst. 1 tr. ř.). Odvolací soud správně reagoval na vyslovené pochybnosti dovolatele o tom, zda šlo o sledování v jedné a téže věci, konstatováním, že nešlo o sledování v jiné trestní věci; výstižně upozornil, že i z odůvodnění povolení ke sledování vyplývá, že procesní úkony byly provedeny v době prověřování podezřelých finančních

transakcí, které byly součástí obchodních operací, prostřednictvím nichž docházelo ke zkrácení daně z přidané hodnoty v zásadě způsobem popsaným ve výroku o vině v napadeném rozsudku.

13. Nad rámec již uvedeného nelze nepoznamenat, že ve vztahu k obviněnému Z. V. ani soud prvního stupně, ani odvolací soud nepokládaly výsledky sledování (zejména časově řazené do měsíce prosince 2012) za jediné a základní usvědčující důkazy, soud prvního stupně je výslovně označuje pouze jako nepřímé důkazy, které mohou obstát jen ve spojení s dalšími ve věci provedenými důkazy.

14. Třebaže s ohledem na závěr, že sledování bylo uskutečněno za podmínek uvedených v § 158d odst. 3 tr. ř. v téže trestní věci, je nadbytečné zabývat se otázkou, zda lze záznam pořízený při sledování a připojený protokol použít jako důkaz ve smyslu § 158d odst. 10 tr. ř., dovolací soud jen ve stručnosti poznamenává, že i kdyby šlo o jinou trestní věc, než je ta, v níž bylo sledování za podmínek uvedených v § 158d odst. 3 tr. ř. uskutečněno, bylo by možné záznam pořízený při sledování a připojený protokol použít jako důkaz.

15. Podle § 158d odst. 10 tr. ř. v jiné trestní věci, než je ta, v níž bylo sledování za podmínek uvedených v § 158 odst. 2 tr. ř. provedeno, lze záznam pořízený při sledování a připojený protokol použít jako důkaz jen tehdy, je-li i v této věci vedeno řízení o úmyslném trestném činu nebo souhlasí-li s tím osoba, do jejíž práv a svobod bylo sledováním zasahováno. Dovolací soud si je vědom, že názory teorie, jakož i praxe soudů nejsou v této otázce jednotné a že pouhý jazykový, gramatický výklad ustanovení § 158d odst. 10 tr. ř. prvoplánově nabízí řešení, že je-li uskutečněno sledování na základě předchozího povolení soudce podle § 158d odst. 3 tr. ř., nelze záznam pořízený při tomto sledování a připojený protokol použít jako důkaz. Zde je však nutno připomenout, že žádnou z metod výkladu - vedle výkladu jazykového se nabízí výklad logický, systematický, historický či teleologický - není možno používat výlučně nebo izolovaně, poněvadž všechny uvedené metody výkladu tvoří součást myšlenkového postupu směřujícího k zjištění pravého smyslu právní normy na základě výkladu, který vždy vychází z jazykového výkladu s užitím v úvahu přicházejících postupů právní logiky a v návaznosti na to dalších metod výkladu (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 10).

16. Formy sledování, jak jsou specifikovány v § 158d odst. 1 až 3 tr. ř., se vzájemně prolínají, nelze na ně nahlížet izolovaně. Odrážejí, o jaký stupeň intenzity zásahu do práv sledovaného jde, a tomu také odpovídá označení subjektu, na základě jehož povolení lze uskutečnit sledování. Z hlediska řešené otázky je významné srovnání podmínek upravujících sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, podle § 158d odst. 2 a 3 tr. ř. Odvolací soud v tomto kontextu připomněl, že sledování, kterým má být zasahováno do soukromí osob (nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství apod.), lze provádět jen na základě povolení soudce, nikoliv toliko povolení státního zástupce jako „běžné“ sledování podle § 158d odst. 2 tr. ř. Dále pak uzavřel, že pokud ustanovení § 158d odst. 10 tr. ř. upravuje možnost použít výsledky sledování prováděného podle § 158d odst. 2 tr. ř. v jiné trestní věci a výslovně nezmiňuje takovou možnost v případě výsledků sledování prováděného podle § 158d odst. 3 tr. ř., pak je evidentní, že jediným rozdílem mezi těmito sledováními je právě ta skutečnost, že sledování prováděné podle § 158d odst. 3 tr. ř. zasahuje intenzivněji do soukromí osob, čemuž však odpovídá přísnější způsob povolení a kontroly tohoto způsobu sledování (jež namísto státního zástupce musí provádět soudce). Pokud však zmíněné ustanovení § 158d odst. 10 tr. ř. výslovně neuvádí (jako je tomu v případě sledování provedeného podle § 158d odst. 2 tr. ř.) možnost použít v jiné trestní věci výsledky sledování provedeného podle § 158 odst. 3 tr. ř., pak to automaticky neznamená podle názoru odvolacího soudu nemožnost fakticky použít takové výsledky sledování jako důkaz, neboť použití tohoto důkazu je v souladu jak s obecným ustanovením § 89 odst. 2 tr. ř. (podle kterého za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci), tak i s ustanovením § 158b odst. 3 tr. ř. (podle kterého zvukové, obrazové a jiné záznamy získané při použití operativně pátracích prostředků způsobem odpovídajícím ustanovením trestního řádu lze použít jako důkaz - zákon zde přitom vůbec nerozlišuje

ani jednotlivé operativně pátrací prostředky, ani v případě sledování osob a věcí to, podle kterého zákonného ustanovení bylo povoleno). Odvolací soud proto obecně neshledal důvod pro restriktivní postup odlišného použití výsledků zmíněných typů sledování, když pro to není žádný logický důvod.

17. Proti tomuto závěru stojí názor zastávaný částí soudní praxe, podle něhož § 158d odst. 10 tr. ř., který je svým zněním taxativní a zmiňuje výlučně záznamy pořízené při sledování podle § 158d odst. 2 tr. ř., tedy na základě písemného povolení státního zástupce, nelze analogicky vztáhnout i na záznamy pořízené při sledování podle § 158d odst. 3 tr. ř., kdy se na základě předchozího povolení soudce zasahuje do práva na nedotknutelnost obydlí nebo práva na listovní tajemství a na ochranu obsahu jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí. Použití analogie, která se vztahuje k překlenutí mezer v zákoně, je sice obecně v trestním právu procesním přípustné, avšak analogii nelze použít tehdy, pokud trestní řád taxativně upravuje způsob vyřízení věcí, anebo pokud by jejím použitím mělo být zasahováno do práv zaručených Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod (viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 2. 2020, sp. zn. 2 To 90/2019, ve věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 4 T 12/2018). Podle mínění Nejvyššího soudu však použití analogie není v řešeném případě aplikace trestního řádu namístě, neboť nejde o mezeru v zákoně.

18. V daných souvislostech je relevantní, jak již bylo řečeno, toliko sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, jehož primární úprava je obsažena právě v ustanovení § 158d odst. 2 tr. ř. Systematickým a logickým výkladem lze dovodit, že ustanovení § 158d odst. 3 tr. ř. neupravuje zvláštní, speciální institut v podobě sledování uskutečněného na základě předchozího povolení soudce, ale pouze klade náročnější podmínky (a tím zvyšuje standard) na povolovací proces sledování, při kterém mají být pořizovány záznamy ve smyslu § 158d odst. 2 tr. ř. v případech, kdy má být sledováním zasaženo do vyjmenovaných základních lidských práv a svobod (přičemž může jít o práva či svobody i jiné než sledované osoby). Účelem ustanovení § 158d odst. 10 tr. ř. není nic jiného než s odkazem na ustanovení § 158d odst. 2 tr. ř. zdůraznit, že v jiné věci lze použít za předpokladů zde uvedených, tj. je-li i v této věci vedeno řízení o úmyslném trestném činu nebo souhlasí-li s tím osoba, do jejíž práv a svobod bylo sledováním zasahováno, jako důkaz záznam pořízený při sledování a připojený protokol. Odkaz zákonodárce na odstavec 2 obsažený v § 158d odst. 10 tr. ř. je třeba vykládat nikoliv jako odkaz na sledování uskutečněné jen na základě písemného povolení státního zástupce, ale jako odkaz na sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, poněvadž právě použitelnost takového záznamu v jiné trestní věci dané ustanovení řeší. Jinými slovy, zákonná dikce „sledování za podmínek uvedených v odstavci 2“ v textu § 158d odst. 10 tr. ř. míří na všechny případy „sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy“ (ve smyslu znění § 158d odst. 2 tr. ř.), a to ať již uskutečněných na základě písemného povolení státního zástupce, nebo na základě předchozího povolení soudce. Tento závěr není v rozporu ani se závěry Ústavního soudu vyjádřenými v jeho usnesení ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. [I. ÚS 1638/14](#), v němž se Ústavní soud zabýval mimo jiné i námitkami proti použití důkazu – záznamu pořízeného při sledování povoleném soudcem, byť lze připustit, že explicitně se nezabýval výše řešenou otázkou.

19. Nad rámec řečeného Nejvyšší soud poznamenává, že nepřehlédl, že ustanovení § 158d tr. ř. obsahuje též ustanovení § 158d odst. 4 tr. ř. a § 158d odst. 6 tr. ř., jež odkazují současně na § 158d odst. 2 i 3 tr. ř., nebo ustanovení § 158d odst. 5 tr. ř. s výslovným odkazem toliko na § 158d odst. 3 tr. ř., ale ze znění těchto ustanovení plyne jednoznačná souvislost a opodstatněnost těchto odkazů. V ustanovení § 158d odst. 4 tr. ř. jde o vymezení formálních a obsahových náležitostí povolení podle odstavců 2 a 3, ustanovení § 158d odst. 6 tr. ř. upravuje předpoklady provedení sledování, aniž by byly splněny podmínky podle odstavců 2 a 3. Konečně v ustanovení § 158d odst. 5 tr. ř. je poukaz na „případy uvedené v odstavci 3“ uveden jako okolnost vylučující zahájení sledování i bez povolení.

20. Výklad o naprosté nepoužitelnosti záznamu pořízeného při sledování podle § 158d odst. 3 tr. ř. v

jiné trestní věci, než je ta, v níž bylo provedeno sledování za podmínek tohoto ustanovení, ostatně nesdílí ani část odborné literatury (např. ŠČERBOVÁ, V. Zamyšlení nad skutečně aktuálními problémy právní úpravy tzv. prostorových odposlechů. Státní zastupitelství č. 4/2019, s. 19; nebo změna v elektronické verzi komentáře dostupného v právním informačním systému ASPI k datu 22. 3. 2019 (autor JUDr. Jan Lata, Ph.D.), v němž je k ustanovení § 158d odst. 10 tr. ř. prezentován názor: „Z textace ustanovení se může jevit, že upravuje pouze použitelnost záznamů povolených státním zástupcem podle odstavce 2, a nikoliv záznamů povolených soudcem podle odstavce 3. Takový závěr je však patrně nesprávný, a to s přihlédnutím k § 89 odst. 2, jež zakotvuje principiální použitelnost důkazů, pokud z trestního řádu nebo jiného právního předpisu nevyplývá opak. Pokud by se tedy odstavec 10 vztahoval pouze ke sledování povoleného státním zástupcem, pak by sledování povolené soudcem bylo použitelné bez dalšího omezení. Tuto variantu však nelze pokládat za správnou, neboť pokud by zákonodárce upravil podmínky pro použitelnost záznamů pořízených při sledování povoleném („pouze“) státním zástupcem, pak je nelogické, aby na použitelnost záznamu ze sledování, jímž je výrazněji zasahováno do soukromí osob, a k němuž je proto požadováno předchozí povolení soudce, nebyly kladeny žádné upřesňující podmínky. Odkaz na odstavec 2 se tedy vztahuje k pořizování záznamu, přičemž takové záznamy jsou použitelné v jiné trestní věci za podmínek uvedených v odstavci 10, ať již bylo sledování povoleno státním zástupcem, nebo soudcem.“ Správným a logickým vyústěním je, že v § 158d odst. 10 tr. ř. je odkaz na odstavec 2 vztažen k podmínce pořizování zvukových, obrazových nebo jiných záznamů. Omezení v § 158d odst. 10 tr. ř. se pak musí týkat jak záznamů pořízených při sledování, které bylo povoleno státním zástupcem, tak záznamů pořízených při sledování povoleném soudcem (shodně také např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 11. 2019, sp. zn. 1 T 5/2015). Jen pro úplnost Nejvyšší soud poznamenává, že formulací tohoto závěru se nedostává do kolize s právními úvahami obsaženými v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. [3 Tz 8/2018](#), v němž se sice tento soud zabýval mimo jiné i otázkou vztahu ustanovení § 158d odst. 3 tr. ř. a § 158d odst. 10 tr. ř., ale nezaujal žádný konkrétní právní závěr.

III./2. K dovolacím námitkám právnických osob ohledně volby zmocněnce

21. Obviněné právnické osoby v dovolání proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. 5 To 16/2016, akcentovaly, že řádně využily svého práva zvolit si zmocněnce (obhájce) ve smyslu § 34 odst. 2 t. o. p. o. Ustanovení § 34 odst. 4 a § 34 odst. 5 t. o. p. o. nelze podle nich vykládat tak, že právnická osoba, jejíž statutární orgán je trestně stíhán, nemá možnost zvolit si zmocněnce (obhájce), neboť takový zásah je nejen zásahem do práva na obhajobu a spravedlivý proces právnické osoby, ale může být i zásahem do majetkových práv společníků trestně stíhané právnické osoby, je-li obhajována opatrovníkem, kterého nezvolily osoby, jež mají právní zájem na obhajobě a na výsledku trestního řízení, a nemají tak možnost ovlivnit kvalitu obhajoby. To zvláště tehdy, vykonává-li ustanovený opatrovník obhajobu toliko formálně. V této souvislosti obviněná právnická osoba C. poukazovala na formální výkon funkce ze strany R. F., který byl této právnické osobě ustanoven opatrovníkem podle § 34 odst. 5 t. o. p. o. Obviněné právnické osoby proto vyvozovaly, že ustanovení § 34 odst. 4 t. o. p. o. nelze vnímat tak, že jejich jednatelé jim nemohou zvolit obhájce, který by je skutečně zastupoval, obhajoval a hájil jejich zájmy, a to navíc v situaci, kdy je z průběhu trestního řízení zřejmé, že střet zájmů mezi právnickými osobami a jejich jednateli neexistuje.

22. Námitky obviněných právnických osob jsou opodstatněné. Nic na tomto závěru nemění ani skutečnost, že právní názor obsažený v usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. 5 To 16/2016, korespondoval s nazíráním soudní praxe na výklad ustanovení § 34 odst. 4 t. o. p. o. Názory obecných soudů však významně korigoval svým přístupem k významu a výkladu ustanovení § 34 odst. 4 t. o. p. o. Ústavní soud; v daných souvislostech je relevantní především nález tohoto soudu ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. [IV. ÚS 3139/19](#) (zcela ve shodě s ním vyznívá i nález ze dne 11. 2.

2020, sp. zn. [IV. ÚS 3740/19](#)).

23. Ústavní soud tedy ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje (viz nálezy ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. [II. ÚS 131/18](#), ze dne 20. 11. 2018, sp. zn. [I. ÚS 2436/18](#), ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. [IV. ÚS 3139/19](#), aj.), že i právnické osobě náleží v trestním řízení některá ústavně zaručená základní práva, mezi nimi i právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen ve zkratce „Listina“) a právo na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny. Součástí práva na obhajobu je i právo na svobodnou volbu obhájce; byť toto právo není absolutní a může být zákonodárcem omezeno, každé takové omezení představuje zásah do základního práva na obhajobu, jehož ústavnost se posuzuje v testu proporcionality (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. [Pl. ÚS 4/94](#), a ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. [II. ÚS 131/18](#)).

24. V nálezu ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. [IV. ÚS 3139/19](#), Ústavní soud reagoval na situaci založenou na tom, že právnická osoba má jen jedinou osobu oprávněnou činit úkony za právnickou osobu, ale tato osoba je ve stejném řízení obviněným (jako tomu bylo v nyní posuzované trestní věci). Ani v tomto případě nelze podle něj paušálně uzavřít, že nad výhodami z faktických znalostí takového obviněného pro obhajobu právnické osoby musí vždy převážit riziko, že obviněný bude jednat v rozporu s jejími zájmy. Je v zájmu zachování tohoto práva, aby obviněný nečinil všechny úkony v trestním řízení za právnickou osobu, neboť i když se bude na počátku jevit, že má zcela shodné zájmy jako právnická osoba, nikdy nelze vyloučit riziko kolize jeho zájmů se zájmy právnické osoby, a to třeba i v budoucnu. Právě tomu by mělo předejít ustanovení § 34 odst. 4 věta první t. o. p. o. I v takových případech je však třeba z hlediska dostatečného zajištění práva právnické osoby na obhajobu umožnit takto formálně vyloučené osobě zvolit právnické osobě zmocněnce podle § 34 odst. 2 t. o. p. o., což má předcházet ustanovení opatrovníka podle § 34 odst. 5 t. o. p. o. Považovat obviněného v tomtéž řízení a priori za vyloučeného i z tohoto úkonu může tedy být proporcionalním zásahem do práva právnické osoby na obhajobu jen tam, kde je zřejmé, že obviněný činí tento úkon se záměrem poškodit právnickou osobu v jejím právu na obhajobu či zvýhodnit na její úkor své právo na obhajobu. Z logiky věci přitom vyplývá, že v této volbě je obviněný limitován tím, že nesmí jako zmocněnce podle § 34 odst. 2 t. o. p. o. zvolit osobu, která je uvedena ve výčtu v ustanovení § 34 odst. 4 t. o. p. o. Pokud však zvolí jinou osobu, mohou orgány činné v trestním řízení považovat tuto volbu za neúčinnou jedině tehdy, je-li z konkrétních okolností zřejmé, že jde o zjevné zneužití práva (např. o volbu zmocněnce, který nemá vůbec žádný vztah k právnické osobě, doručuje se mu na adresu v zahraničí, kde je nedostupný atd.). Jen v takových případech je možné právnické osobě přesto, že jí byl zvolen zmocněnce, ustanovit opatrovníka podle § 34 odst. 5 t. o. p. o.

25. Ústavní soud shrnul, že institut opatrovníka právnické osoby v trestním řízení podle § 34 odst. 5 t. o. p. o. je subsidiární povahy a mělo by jej být využíváno jen jako krajního prostředku, neboť vždy představuje zásah do práva právnické osoby na obhajobu v trestním řízení podle čl. 40 odst. 3 Listiny, který musí být proporcionalní vzhledem k účelu, který sleduje. Je-li jediná fyzická osoba, která je oprávněna jednat za právnickou osobu v trestním řízení, vyloučena podle § 34 odst. 4 věty první t. o. p. o. proto, že je ve stejné trestní věci obviněna, toto vyloučení se nevztahuje i na volbu zmocněnce k vykonávání úkonů za právnickou osobu v trestním řízení podle § 34 odst. 2 t. o. p. o., jestliže zde není konkrétní riziko, že tak činí proto, aby poškodila právnickou osobu či na její úkor sebe zvýhodnila v trestním řízení. Není-li zjištěn důvod k této obavě, je třeba zásadně považovat volbu zmocněnce takovou fyzickou osobou za úkon, z něhož není vyloučena v trestním řízení proti právnické osobě.

26. Odvolací soud se nezabýval touto otázkou ve svých usneseních ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. 5 To 16/2016, a ani ze dne 3. 11. 2016 též spisové značky a bez dalšího, aniž by provedl potřebný test proporcionality, uzavřel, že jednatele obviněných právnických osob, kteří byli v též věci obviněnými, nemohli obviněným právnickým osobám zvolit zmocněnce (obhájce). V řízení následujícím po zrušení rozsudku soudu prvního stupně usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. 5

To 16/2016, tak došlo k podstatné vadě řízení založené na porušení práva na obhajobu obou obviněných právnických osob. Nelze totiž pominout, že zásahem odvolacího soudu bylo zkráceno právo na obhajobu obviněných právnických osob v průběhu řízení před soudem prvního stupně, který v hlavním líčení provedl řadu významných důkazů, a v neposlední řadě nebylo plně respektováno právo na obhajobu ani v následujícím odvolacím řízení.

27. V důsledku této procesní vady je proto nezbytné provést hlavní líčení v rozsahu následujícím po zrušujícím usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. 5 To 16/2016, znovu, opakovat provedení všech relevantních důkazů (případně jejich rozsah korigovat se zřetelem k požadavkům procesních stran), a to při důsledném respektování práva na obhajobu obou obviněných právnických osob. Teprve po provedení všech potřebných důkazů a náležitém vyhodnocení provedených důkazů v souladu se zásadami uvedenými v § 2 odst. 6 tr. ř. bude možno znovu rozhodnout o vině obviněných právnických osob a případně i o jejich trestech.

IV.

Závěrečné shrnutí

28. Ze shora vyložených důvodů Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 5 To 30/2018, a rozsudek Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 14. 2. 2018, sp. zn. 61 T 12/2015, v části týkající se obviněných právnických osob C. a S. H. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. současně zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené části rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Krajskému soudu v Brně - pobočce ve Zlíně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

29. V dalších částech odůvodnění se Nejvyšší soud podrobně zabýval dovolacími námitkami ostatních obviněných, o jejichž dovoláních rozhodl podle § 265i odst. 1 písm. e) a f) tr. ř.